

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

David Polášek

Trestněprávní ochrana životního prostředí

Bakalářská práce

Olomouc

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Trestněprávní ochrana životního prostředí“
vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. března 2013

.....

David Polášek

Rád bych na tomto místě poděkoval paní JUDr. Magdaléně Vopařilové, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Historie delikt ní odpovědnosti na úseku život ního prostředí	7
2 Ochrana život ního prostředí v současnosti	9
2.1 Trestněprávní úprava obecně	9
2.2 Skutkové podstaty hlavy VIII. zvlášt ní části Trest ního zákoníku	10
2.2.1 Poškození a ohrožení život ního prostředí (úmyslné i nedbalost ní)	10
2.2.2 Poškození vody a lesa	11
2.2.3 Neoprávněné vypouštění znečišt ujících látek	12
2.2.4 Neoprávněné nakládání s odpady	12
2.2.5 Poškozování ozónové vrstvy	13
2.2.6 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a rostlinami	14
2.2.7 Poškození chráněných částí přírody	15
2.2.8 Týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře	15
2.2.9 Pytláctví	16
2.2.10 Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat.	17
2.2.11 Šíření nakažlivých nemocí zvířat a užítkových rostlin, šíření škůdce užítkových rostlin	18
2.3 Zhodnocení právní úpravy TZ a návrhy de lege ferenda	19
2.4 Trest ní odpovědnost PO v právu ŽP	20
3 Náprava ekologické újmy způsobené trestnou činností	21
3.1 Ekologická újma	21
3.2 Náprava ekologické újmy	22
4 Ekologická kriminalita	24
4.1 Nezákonná těžba dřeva	24
4.2 Nelegální nakládání s odpady	25
4.2.1 Kauza Geobal 4	26
4.3 Další typy ekologické kriminality	28
5 Komparace	30
5.1 Německo (Strafgesetzbuch, StGB)	30
Závěr	32
Zdroje	34
Abstract	37
Příloha č. 1	38

Úvod

„Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“ , říká zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

Ačkoliv se doba mění a dalo by se říct, že úroveň ochrany životního prostředí se ve světovém měřítku zlepšuje (například přísná preventivní a represivní opatření v souvislosti s globálním oteplováním Země), právo životního prostředí musí být neustále ve střehu. Musí se neustále vyvíjet. Zejména proto, aby bylo schopno reagovat na chování jedinců, kteří životnímu prostředí ubližují. Jedinci, kteří se nerozpakují například znečistit ovzduší, vykácet les, nebo vypustit nebezpečné látky do vody, a to vše pouze za účelem zisku.

A tím se dostávám ke své motivaci, nebo spíše podnětu, na jehož základě jsem se rozhodl napsat práci na téma Trestněprávní ochrana životního prostředí. Pocházím z kraje, kde není situace životního prostředí příliš růžová. Ústecký kraj je společně s oblastí Ostravska znám především svou vysokou mírou znečištění ovzduší. V nedávné době (rok 2011) jsem byl obeznámen s rozsáhlou kauzou týkající se nesmyslného převážení nebezpečného odpadu přes celou republiku (z Ostravy do Ústeckého kraje) a jeho následného spalování v cementárně v Čížkovicích. Tedy v obci, kde mám trvalé bydliště. Z tohoto důvodu jsem se začal zajímat o mechanismy práva životního prostředí a snažil se přijít na to, proč k podobným „přehmatům“ v ČR dochází. Nejvíce mě zarazilo, že výkonná moc (zejména veřejná správa) dopustí další nesmyslné znečištění už tak dost zatíženého regionu. Přestože tato kauza není těžištěm mé práce, rozhodl jsem se ji alespoň popsat a zhodnotit v jedné z podkapitol.

Tím se dostávám k vlastní struktuře práce. Rozhodl jsem se vynechat tzv. „obecnou“ kapitolu, která vysvětluje co je životním prostředím a jaké jsou jeho jednotlivé složky. Moje práce není informováním o tom, co je to životní prostředí, ale zabývá se pohledem na jeho trestněprávní ochranu. Proto začínám rovnou rozborem současné právní úpravy českého trestního práva v oblasti životního prostředí (po krátkem historickém exkurzu o vývoji ochrany ŽP v českém právním řádu). Analytickou metodou se zde snažím posuzovat smysl a účel úpravy trestných činů proti ŽP v trestním zákoníku. Poté následuje část práce, zabývající se problematikou ekologické újmy. Nejprve rozebrání pojmu ekologická újma a poté nastínění způsobů její nápravy. Další kapitola má název ekologická kriminalita. Zde se snažím popsat

nejčastější formy trestné činnosti, její projevy a prostředky boje proti ní. V závěrečné kapitole své práce jsem se pokusil komparativně nastínit rozdíly mezi českou trestněprávní úpravou na úseku ŽP a vybranou zahraniční právní úpravou. Jedná se o úpravu Spolkové republiky Německo.

V práci je použita zejména analytická a v závěru také komparativní metoda. Dále je použita metoda deduktivní (zejména kauza Geobal 4, kde aplikuji své teoretické poznatky na konkrétním případě). Hlavním cílem práce je analyzovat současnou právní situaci v českém trestním právu na úseku ŽP. Pokusit se o některé návrhy de lege ferenda v této otázce. Zmapovat nejčastější formy ekologické kriminality, způsobující ekologickou újmu. A v neposlední řadě zabývat se nápravou této újmy.

Stěžejní publikací pro tuto práci se stala zejména učebnice profesora Jiřího Jelínka, která sloužila jako teoretický základ pro analýzu Trestního zákoníku, konkrétně hlavy osmé jeho zvláštní části. Z bibliografie bych rád vypíchl také publikaci docenta Jana Chmelíka, zabývající se problematikou ekologické kriminality. Zde se jednalo spíše o kriminalistický nežli právní pohled na věc, ovšem pro mou práci nesmírně cenný. V neposlední řadě bych jmenoval také učebnici profesora Milana Damohorského, která byla prospěšná zejména k pochopení souvislostí mezi právem trestním a právem životního prostředí. Co do dostupnosti literatury nebyl velký problém s jejím sháněním, na rozdíl například od relevantní judikatury.

Ve velké míře jsem také pracoval s právní úpravou, ať už s platnou a účinnou nebo i s historickou. Stěžejními zákony byly samozřejmě zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 167/2008 Sb., o přecházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, oba zákony ve znění pozdějších předpisů. Samozřejmě jsem pracoval i s celou řadou dalších zákonů (např. zákony upravující ochranu různých složek životního prostředí), jejich celkový výčet je v seznamu použitých zdrojů.

Práce s judikaturou už byla poměrně složitější, protože zdaleka ne ke všem trestným činům prot životnímu prostředí jsem našel judikáty ve veřejné databázi Nejvyššího soudu. Pokusil jsem se však některé relevantní vybrat a za stěžejní považuji zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011, které se vztahuje k problematice trestného činu Týrání zvířat (mimo jiné definuje legální pojem „větší počet zvířat“, obsažený v kvalifikované skutkové podstatě tohoto trestného činu). Seznam další použité judikatury je rovněž ve výčtu zdrojů na konci této práce.

Práce je napsána v souladu s právním stavem ke dni 31. března 2013.

1 Historie deliktů odpovědnosti na úseku životního prostředí

Před pojednáváním o současných možnostech ochrany životního prostředí a současné právní úpravě na tomto úseku bych rád ve zkratce provedl historický exkurz.

Před rokem 1989 u nás neexistovalo právo životního prostředí jako samostatné právní odvětví a tudíž bylo chráněno jako součást majetku v socialistickém vlastnictví.¹ Socialistické (státní) vlastnictví bylo v té době zakotveno v hospodářském zákoníku a požívalo nejvyšší právní ochrany ze všech 3 forem vlastnictví, které tehdejší právo znalo. Pro ochranu životního prostředí se v té době používalo především trestní právo, konkrétně to byla ustanovení §136 a §137 Trestního zákona², nazvané „Poškození majetku v socialistickém vlastnictví“.³ Dále byla používána ustanovení dalších skutkových podstat trestního zákona, přičemž řada z nich se nadále uplatnila i po roce 89 až do té doby, než byl trestní zákon nahrazen novým trestním zákoníkem (zák. č. 40/2009 Sb.

Začátkem 90. let proběhla významná novelizace⁴ Trestního zákona, která v podstatě zahájila ochranu životního prostředí v trestním právu v pravém slova smyslu. V §181a a 181b TrZ byla formulována skutková podstata trestného činu Ohrožení životního prostředí, jak pro úmyslné, tak pro nedbalostní zavinění.⁵ Skutková podstata byla však formulována velmi obecně a široce a proto dle Damohorského⁶ (který uvádí ještě další důvody, jako např. malé zkušenosti orgánů činných v trestním řízení s tímto druhem kriminality) nebyla takřka vůbec využívána v praxi.

Důležitou změnu tedy přináší až rok 2002, kdy zákonem č. 134/2002 Sb. byly do TrZ vloženy další konkrétní skutkové podstaty trestných činů, jako bylo např. Nakládání s nebezpečnými odpady, Poškození lesa těžbou nebo Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.⁷ V trestním zákoně však nikdy neměly trestné činy proti životnímu prostředí vyhrazenou samostatnou hlavu, jako mají nyní v trestním zákoníku.

Na úrovni správněprávní je určitě na místě připomenout zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, známý jako tzv. „Přestupkový zákon“. Dále pak další správní delikty (přestupky i správní delikty PO) byly vytvářeny jako součást zákonů na ochranu různých složek životního

¹ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 65 s.

² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

³ Tamtéž.

⁴ Zákon č. 159/1989 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zákon o přečinech a trestní řád, ve znění zákona č. 41/2009 Sb.

⁵ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 65 - 66 s.

⁶ Tamtéž, 66 s.

⁷ Tamtéž, 66 s.

prostředí v průběhu 90. let a zejména po roce 2000. Téměř každý z těchto zákonů má svou speciální úpravu deliktů a sankcí, které se za ně ukládají. Tyto sankce ukládají orgány veřejné správy.

2 Ochrana životního prostředí v současnosti

V současné době se v České republice víceméně používají dva přístupy k ochraně životního prostředí. Jako první lze zmínit ochranu správněprávní. Orgány ochrany životního prostředí, kterými jsou především MŽP a ČIŽP na úrovni státní a obce a kraje na úrovni samosprávy, kteří se snaží regulovat znečištění životního prostředí, předcházet jeho poškozování apod. V případě, že někdo (FO i PO) poruší normy práva životního prostředí, (např. spaluje uhelné kaly ve spalovacím stacionárním zdroji o jmenovitém tepelném příkonu 300kW a nižším, což je v rozporu se zák. č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší) následuje sankce od příslušného správního orgánu. V drtivé většině případů je formou správněprávní sankce za porušení norem práva životního prostředí pokuta. Pokuty za přestupky dosahují většinou maximální hranice desetitisíců korun, u správních deliktů PO a podnikajících FO se může jednat i o milionové pokuty.

Pokud se nedá uplatnit zásada subsidiarity trestní represe, nastupují normy trestního práva. Podle Damohorského⁸ protiprávných činů proti životnímu prostředí neustále přibývá a rovněž se stupňuje jejich závažnost, vzhledem k rozsáhlým technologickým a ekonomickým možnostem organizovaných skupin, vyvíjejících trestnou činnost. Trestní právo tak hraje velmi důležitou roli, především má důležitou preventivně - odstrašující funkci.

2.1 Trestněprávní úprava obecně

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník obsahuje vymezení trestných činů proti životnímu prostředí v samostatné části (konkrétně v hlavě osmé zvláštní části TZ). Tato část trestního zákoníku už se dále nedělí a obsahuje sedmnáct skutkových podstat.

Podle Jelínka⁹ je druhovým objektem těchto trestných činů zájem společnosti na ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek, tedy zájem na zachování přírodní rovnováhy, zachování všech druhů živočichů a rostlin, ochrana zvířat před týráním, ochrana člověka před nepříznivými vlivy živočišného i rostlinného původu, dodržování pravidel odpadového hospodářství a v neposlední řadě i ochrana majetkových práv.

⁸ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 65 s.

⁹ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 718 s.

Jde především o blanketní skutkové podstaty, které vesměs odkazují na právní předpisy práva životního prostředí.

U objektivní stránky trestných činů proti ŽP postačí u některých pouhé ohrožení zájmu, u dalších musí nastat porucha (znečištění, poškození, zničení, usmrcení živočicha nebo rostliny atd.) Poškozením životního prostředí také dochází k tzv. ekologické újmě – ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystému¹⁰, otázkou nápravy této újmy se zabývá jiná kapitola této práce.

Pachatelem trestných činů proti ŽP může být kdokoliv (FO u některých TČ i PO), výjimečně jen speciální subjekt („Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek“, „Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti“, „Pytláctví“).¹¹

Subjektivní stránka většinou vyžaduje úmysl, výjimky jsou TČ „Poškození a ohrožení ŽP z nedbalosti“ a „Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti“, ty lze spáchat i z nedbalosti. Některé trestné činy („Poškození lesa“, „Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek“, „Neoprávněné nakládání s odpady“, „Poškození chráněných částí přírody“, „Šíření nakažlivé nemoci zvířat“ a „Šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin“) lze spáchat „byť i z nedbalosti“, u „Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti“ požaduje zákon hrubou (vědomou) nedbalost.

V trestním zákoníku existují další skutkové podstaty mimo hlavu s názvem „Trestné činy proti životnímu prostředí“, které se životního prostředí dotýkají také. Jedná se především o nedovolenou manipulaci s radioaktivními látkami (§281 a §282). Tyto trestné činy jsou zařazeny mezi skupinu trestných činů obecně ohrožujících, což je podle mého názoru ze systematického hlediska logické.

2.2 Skutkové podstaty hlavy VIII. zvláštní části Trestního zákoníku

2.2.1 Poškození a ohrožení životního prostředí (úmyslné i nedbalostní)

První dvě ustanovení TZ jsou poněkud obecnějšího charakteru a mají vůči následujícím skutkovým podstatám subsidiární charakter. Použijí se tedy zřejmě v těch případech, kdy nelze jednání pachatele subsumovat pod některou ze skutkových podstat trestných činů proti jednotlivým složkám ŽP. Co se týče objektu těchto dvou trestných činů, je jím ochrana životního

¹⁰ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí - §10, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 719 s.

prostředí jako celku a zachování ekologické rovnováhy v přírodě. Objektivní stránka je buď naplněná úmyslně nebo i z nedbalosti tím, že pachatel „znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les, nebo jinou složku životního prostředí.“¹² Skutkové podstaty jsou zde blanketní a odkazují na předpisy ochrany ŽP, např. zákon o životním prostředí.¹³ Pachatelem těchto dvou konkrétních trestných činů může být kdokoliv, fyzická osoba a nově i právnická osoba¹⁴. Myslím, že tedy ustanovení §293 a §294 hrají důležitou roli při postihování trestných činů proti ŽP. I přes to, že máme další skutkové podstaty chránící les a vodní zdroje, nemáme například specifický trestný čin znečištění ovzduší. To by mohl být problém, i když by se dalo toto jednání subsumovat pod obecné skutkové podstaty (§293, §294). Moc dobře nechápu, proč Trestní zákoník některé složky životního prostředí (jako je např. les) chrání speciálním ustanovením a naproti tomu jiné složky (např. ovzduší, půdu) chrání obecně přes skutkovou podstatu trestného činu „Poškození a ohrožení životního prostředí“. Z hlediska systematiky a racionality práva mi to nepřijde jako příliš šťastné řešení.

2.2.2 Poškození vody a lesa

Následující ustanovení TZ už chrání jednotlivé složky životního prostředí, konkrétně vody a lesy. Zatímco §295 TZ chrání lesy komplexně, §294a TZ chrání pouze ty vodní zdroje, u nichž je stanoveno ochranné pásmo. Objektem těchto dvou trestných činů je především zájem na ochraně lesa, respektive na ochraně vodních zdrojů. Subjektem může být zásadně kdokoliv, jak tedy osoba fyzická, tak také právnická¹⁵. Objektivní stránka trestného činu „Poškození vodního zdroje“ spočívá v tom, že pachatel svým jednáním způsobí vodnímu zdroji (který má ochranné pásmo) takovou škodu, že tím „zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu vodního zdroje.“¹⁶ Naproti tomu u trestného činu „Poškození lesa“ je objektivní stránka naplněna jednáním pachatele, který způsobí vznik holé seče těžbou nebo jinou činností v rozporu s právem nebo způsobí závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa nebo prořede lesní porost pod hranicí zakmenění na celkové větší ploše lesa.¹⁷ Z hlediska subjektivní stránky stačí u obou zmiňovaných trestných činů nedbalost. U poškození vodního zdroje je vyžadována nedbalost hrubá (vědomá), u poškození lese postačí i nevědomá nedbalost.

¹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 721 s.

¹³ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Tamtéž.

2.2.3 Neoprávněné vypouštění znečišťujících látek

Tento trestný čin byl do českého trestního práva zařazen především proto, aby se naše trestní právo co nejvíce sladilo s právem komunitárním. Jedná se o reakci na směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2005/35/ES ze dne 7. září 2005 o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání, a rámcového rozhodnutí Rady EU č. 2005/667/SVV ze dne 12. července 2005, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí.¹⁸

Nejsem si jist, zda je zařazení tohoto trestného činu v trestním zákoníku skutečně účinným příkladem fungující trestní represe, protože objektem tohoto trestného činu je především zájem na ochraně moře. Tudíž by dle zásady personality mohly být trestány pouze posádky českých lodí, plavící se v mezinárodních vodách nebo v příhraničních vodách cizích států. S ochranou vnitrostátních vod ustanovení nepočítá. Vodní zdroje jsou sice chráněny §294a TZ (jak jsem už uvedl výše), ovšem myslím, že podobnou ochranu by si zasloužili i vnitrostátní vodní toky a vodní plochy.

Subjektem tohoto činu může být kdokoli, tedy i právnická osoba a zavinění postačí ve formě vědomé (hrubé) nedbalosti.

2.2.4 Neoprávněné nakládání s odpady

V §298 TZ jsou obsaženy dvě skutkové postaty trestných činů neoprávněného nakládání s odpady. V předchozí právní úpravě¹⁹ se vyskytoval trestný čin neoprávněného nakládání s nebezpečnými odpady, dnes se klade důraz spíše na možnost ohrožení životního prostředí než na to, o jaký druh odpadu se jedná.²⁰ §298 TZ obsahuje blanketní dispozici, odkazující především na zákon o odpadech. Zejména se jedná o porušování zákona o odpadech při jeho přepravě (vývoz bez souhlasu orgánu veřejné moci) a také další nakládání s odpady, které je v rozporu se zákonem č. 185/2001 Sb. Tímto nakládáním by mohlo být například míšení nebezpečných odpadů navzájem, nebo s ostatními odpady. Musí zde však být příčinná souvislost mezi

¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 724 s.

¹⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Část druhá. Zvláštní část, hlava VIII.

nakládáním (které je v rozporu se zákonem o odpadech) a způsobeným poškozením nebo ohrožením životního prostředí.

Souhrnným objektem základních skutkových podstat, obsažených v §298 TZ, je ochrana ŽP před nedovoleným nakládáním s odpady. Zatímco objektivní stránka první skutkové podstaty v odstavci 1 spočívá v přepravování odpadu přes hranice státu bez povolení veřejné moci, u druhé skutkové podstaty jde o ukládání a přepravu odpadů, které způsobí poškození nebo ohrožení ŽP.²¹

Subjektem trestného činu neoprávněného nakládání s odpady se může stát jak FO tak PO a z hlediska subjektivní stránky postačí zavinění z nedbalosti.²²

2.2.5 Poškození ozónové vrstvy

Tento trestný čin je speciální ve vztahu k §§293 a 294 TZ, konkrétně toto ustanovení §298a TZ chrání pouze ozonovou vrstvu. Ozonová vrstva má obrovský význam nejen pro Českou republiku, ale samozřejmě globálně pro celou planetu. Nachází se ve výškách od 10 do 50 km nad Zemí. Její nejdůležitější funkce spočívá v pohlcování škodlivého UV záření.²³ Proto by ozonová vrstva měla být chráněna na úrovni TZ. Myslím, že stejnou pozornost by si však zasloužilo ovzduší jako celek. Např. zavedením speciálního trestného činu „Poškození ovzduší“, jak jsem již naznačoval v kapitole 2.2.1. Díky nově zavedené trestněprávní odpovědnosti právnických osob²⁴ by zde být sankcionovány především PO, které překračují zákoné emisní limity, nebo limity stanovené v jednotlivých integrovaných povoleních.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně ozonové vrstvy, jako hlavní ochranné složky atmosféry, nezbytné pro život na Zemi. Objektivní stránka §298a TZ spočívá především ve výrobě, dovozu, vývozu a uvádění na trh nebezpečných látek pro ozonovou vrstvu. Subjektem tohoto trestného činu může být jak PO, tak i FO a je zde vyžadován úmysl. Tento trestný čin tedy nelze spáchat z nedbalosti.

²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 725 s.

²² Tamtéž.

²³ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 232 s.

²⁴ Zákon č. 418/ 2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

2.2.6 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a rostlinami

Blanketní skutková podstata §299 TZ odkazuje na §48 zákona o ochraně přírody a krajiny.²⁵ Ten definuje ohrožené druhy živočichů a rostlin, vyskytujících se na území ČR. Objektem trestných činů v §§299 a 300 TZ je podle Jelínka „zájem na ochraně biologické rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů.“²⁶ První z dvou již zmiňovaných paragrafů definuje úmyslné neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími rostlinami a živočichy, ten druhý obsahuje nedbalostní verzi stejného trestného činu. Objektivní stránka spočívá především v usmrcení, ničení, poškozování, vyvážení, dovážení, odejímání z přírody a dalším podobném nakládání, které přímo ohrožuje chráněné živočichy a rostliny. Postihnout je možné jak zavinění úmyslné (§299 TZ), tak tedy i nedbalostní (§300 TZ). Subjektem trestných činů zde může být opět kdokoli, FO i PO.

²⁵ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 726 s.

2.2.7 Poškození chráněných částí přírody

V §301 TZ se nachází poměrně nová skutková podstata, do značné míry obecného charakteru. Byla do trestního zákona implementována novelou v roce 2011²⁷, která byla velice významná z pohledu trestných činů proti ŽP. Touto novelou byly mimo jiné zavedeny i §§293, 294, 294a, 298a, 299 a 300, které jsem již výše analyzoval. §301 hovoří o chráněných částech přírody, jako jsou jeskyně, památkové stromy, významné krajinné prvky, ptačí oblasti, zvláště chráněná území apod.

Objektivní stránka TČ, obsaženého v §301 je naplněna buď tím že pachatel chráněnou část přírody zničí nebo poškodí. Objektem je zájem na udržení ekosystému v těchto chráněných částech přírody. Co se týče subjektivní stránky u tohoto TČ, tak postačí nedbalost, ovšem je zde vyžadována její hrubá forma. Subjektem tohoto trestného činu může být v zásadě kdokoli, tedy i právnická osoba.

2.2.8 Týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře

Rozhodl jsem se spojit tyto dva trestné činy do jedné podkapitoly, protože spolu úzce souvisí v objektu a také mají totožný předmět útoku. Trestný čin týrání zvířat byl v minulosti řazen do podkategorie trestných činů proti občanskému soužití, nyní je v hlavě osmé TZ – „Trestné činy proti životnímu prostředí“. O vhodnosti zařazení můžeme polemizovat, podle mého názoru je však současné zařazení logičtější a považuji ho za systematicky správné. Definici týrání zvířat i toho, co je to samotné zvíře najdeme v zákoně na ochranu zvířat před týráním²⁸ a samozřejmě také jak v současném platném občanském zákoníku²⁹, tak i v tom novém, který bude účinný od roku 2014³⁰ (zde už není zvíře považováno za věc).

Souhrnným objektem obou trestných činů v §§302 a 303 je zájem na ochraně zvířat, respektive zájem na ochraně jejich zdraví a života. Objektivní stránka s už ale liší a liší se také subjektivní stránka, především tedy forma zavinění. U trestného činu týrání zvířat jednání spočívá v týrání zvířete – jde tu tedy o „působení bolesti a utrpení, nucení zvířete k výkonům, které

²⁷ Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat před týráním, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

neodpovídají jeho fyzickému stavu“ apod.³¹ Jsou dvě varianty týrání, obsažené v základní skutkové podstatě trestného činu týrání zvířat. Buď pachatel týrá zvíře zvláště surovým a trýznivým způsobem, nebo ho týrá surovým či trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejně přístupném. Naproti tomu objektivní stránka trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti je naplněna jednáním pachatele, který „zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní a způsobí mu tím trvalé následky na zdraví nebo smrt.“³² U obou trestných činů je navíc kvalifikovaná skutková podstata vztahující se k týrání, nebo zanedbávání péče na větším počtu zvířat.

Definici toho, co se rozumí větším počtem zvířat nám poskytuje Nejvyšší soud ve svém usnesení z roku 2011.³³ Rovněž zde soud řeší také pojem „místo veřejně přístupné“ (tento pojem TZ nedefinuje ve svých výkladových ustanoveních, na rozdíl od pojmu veřejného spáchání TČ) a také právní kvalifikaci trestného činu – rozdíl mezi týráním zvířat a zanedbáním péče o zvíře z nedbalosti. Stručně řečeno jde v tomto případě o týrání tří psů pachatelem, který způsobil jejich těžkou podvýživu nedostatečným kmením a navíc je v tomto stavu zapřahával do psího spřežení.

Pachatelem trestného činu v §302 může být kdokoliv, tedy nejen vlastník zvířete, ale ovšem pouze fyzická osoba. U §303 může být pachatelem pouze vlastník zvířete nebo nositel povinnosti o zvíře pečovat, rovněž tedy jen FO. Co se týče subjektivní stránky, u týrání zvířat se vyžaduje úmysl, u zanedbání péče postačí nedbalost.

2.2.9 Pytláctví

V předchozí trestněprávní úpravě (trestní zákon) byl tento čin podřazen pod hlavu třetí – tedy spadal do trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných. To bylo podle mého názoru značně nelogické a nesystematické, ovšem nebylo zde příliš na výběr, kam podobnou právní úpravu „vsunout“. Snad by se dalo uvažovat o podřazení pod trestné činy proti majetku, zejména proto, že zde cílem pachatele nebývá poškozovat životní prostředí, ale zejména neoprávněným lovem si přivlastnit kořist. Myslím, že environmentální rozměr problému by zde byla schopna pokrýt skutková podstata TČ „Týrání zvířat“ - pro ty případy, kdy by pytlák při lovu zacházel se zvířetem surovým nebo trýznivým způsobem. Samotné „pytlačení“ má však čistě majetkový

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 728 s.

³² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 729 s.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011.

charakter, tedy obohacení se na úkor jiného. Bylo by podle mého názoru na místě buď tento trestný čin z TZ vypustit a pytláctví řešit přes trestné činy krádeže a týrání zvířat, anebo ho přesunout do hlavy páté – Trestné činy proti majetku.

Objektem trestného činu pytláctví je zájem na ochraně práva myslivosti, rybářského práva a také ochrana cizího majetku a objektivní stránka spočívá především v neoprávněném lovení zvěře³⁴ a také ryb.³⁵ Škoda na ulovených zvířatech musí být nikoliv nepatrná, tedy nejméně 5000 Kč. Objektivní stránka se nevztahuje pouze na lovení zvěře a ryb, ale také na jejich ukrytí, převedení či přechovávání po ulovení. „Za lov zvěře nebo ryb je třeba považovat i činnost směřující k vyhledávání zvěře nebo ryb za účelem jejich odchyty, odstřelu nebo usmrcení. Je přitom nerozhodné, zda se pachatel dostal se zvěří nebo rybami do kontaktu, či zda se tam v kritickou dobu nějaká zvěř nebo ryby nacházely.“³⁶ Trestný čin je tedy dokonán už samotným úmyslem lovit, není zapotřebí cokoli ulovit.

Z hlediska subjektivní stránky je u trestného činu pytláctví vyžadován úmysl, tento TČ tedy nelze spáchat nedbalostně. Trestný čin pytláctví může spáchat kdokoli, kdo se vydá neoprávněně lovit, nemůže ho však spáchat právnická osoba.

2.2.10 Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat.

Tento trestný čin je v českém právu úplnou novinkou, trestní zákon žádnou podobnou skutkovou podstatu neobsahoval. Objektem je zde ochrana zdraví zvířat, životního prostředí a zejména je zde zájem na ochraně spotřebitele³⁷, který by léčivy a dalšími látkami, které zvíře požílo mohl být ovlivněn konzumací konečného produktu, vyrobeného z tohoto zvířete.

Trestný čin obsahuje dvě skutkové podstaty. Objektivní stránka první z nich je naplněna jednáním, spočívajícím v neoprávněné výrobě, dovozu, vývozu, převozu, nabízení, zprostředkování nebo jiném opatření zakázané látky. Jedná se o látky s thyreostatickými, gestagenními, androgenními, estrogenními nebo jinými hormonálními účinky, beta-agonisty nebo jiné látky určené ke stimulaci užitečnosti hospodářských zvířat (zejména k jejich rychlému růstu).

³⁴ K neoprávněnému lovu zvěře např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2006, sp. zn. 11 Tdo 917/2006.

³⁵ K neoprávněnému rybolovu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2007, sp. zn. 6 Tdo 1045/2007 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 4 Tz 196/2005.

³⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 730 s.

³⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 731 s.

Druhá skutková podstata postihuje jednání spočívající v používání léčiv za účelem zvýšení užitkovosti hospodářských zvířat. Rovněž je zde také obsaženo jednání, kdy pachatel tyto léčiva vyrábí, dováží apod. Druhá skutková podstata se tedy zaměřuje pouze na léčiva, první na ostatní nebezpečné látky.

Pachatelem trestného činu zde nemůže být právnická osoba, tento čin může spáchat jen FO, ale může to být jakákoliv FO, nevyžaduje se speciální postavení či oprávnění. Subjektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v úmyslném jednání, tedy nelze tento TČ spáchat z nedbalosti.

2.2.11 Šíření nakažlivých nemocí zvířat a užitkových rostlin, šíření škůdce užitkových rostlin

Tyto dva trestné činy jsou si v zásadě velmi podobné, jejich objektem je zájem na ochraně života a zdraví lidí před rizikem, které hrozí šířením nakažlivých nemocí zvířat, respektive nakažlivých nemocí a škůdce užitkových rostlin.³⁸

Rovněž objektivní stránky jsou si velice podobné. Spočívají v jednání, kdy pachatel způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat, respektive užitkových rostlin, či škůdce užitkových rostlin. Jelikož se jedná o ohrožovací trestné činy, není zde zapotřebí aby skutečně došlo k zavlečení nebo rozšíření nemoci (škůdce). Postačí pokud zde hrozí bezprostřední nebezpečí.³⁹ Podle §308 TZ vláda rozhoduje o tom, které nemoci se považují za nakažlivé (ve smyslu §§306 a 307 TZ) a na které škůdce se vztahuje §307 TZ.

Subjektem těchto trestných činů nemůže být PO, ale může ho spáchat jakákoliv FO. Z hlediska subjektivní stránky jsou možné obě formy zavinění, jak úmyslné, tak nedbalostní.

³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 731 s.

³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 732 s.

2.3 Zhodnocení právní úpravy TZ a návrhy de lege ferenda

Skutečnost, že české trestní právo postihuje trestné činy proti životnímu prostředí a v Trestním zákoníku pro ně zákonodárce vyčlenil dokonce samostatnou hlavu, považuji za velmi přínosné pro celý právní řád. Pokud se však zaměříme na jednotlivé trestné činy ve zmiňované hlavě osmé a jejich systematiku, vidím zde určitě několik nedostatků, které by bylo možné odstranit.

První problém jsem lehce nastínil v kapitole 2.2.1. Jedná se o nevyrovnanou ochranu jednotlivých složek životního prostředí v Trestním zákoníku. Proč by měly mít některé složky ŽP vlastní speciální skutkovou podstatu trestného činu a další nikoliv. Další složky jsou chráněny přes všeobecná ustanovení §§ 293 a 294. Je přece naprosto nelogické to takto rozlišovat. Podle mého názoru tento hybrid mezi obecnými a konkrétními skutkovými podstatami není vůbec šťastný a působí oslabení právní jistoty – zejména proto, že v praxi může působit problémy určit, která jednání spadají do obecných skutkových podstat trestných činů („Poškození a ohrožení životního prostředí“ a „Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti“) a která jednání spadají pod speciální skutkové podstaty (např. TČ „Poškození lesa“). Tyto nešvary by se daly vyřešit novelizací TZ, kde by byly trestné činy rozdělené podle jednotlivých složek životního prostředí a obecné skutkové podstaty TČ v §§ 293 a 294 by byly vypuštěny.

Druhý problém osobně spatřuji v trestném činu „Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek“, který je obsažen v § 297 TZ. Mám pocit, že tato skutková podstata je příliš specifická a nenaplnuje svou represivní funkci dostatečně. Podle mého názoru by se Trestní zákoník obešel i bez ní. Její nadbytečnost odůvodňuji zejména jejím úzkým vyžitím pouze pro české lodě, plavící se v mořích. K zakotvení skutkové podstaty tohoto TČ nás v podstatě donutila směrnice EU uvedená v kapitole 2.2.3. V českém TZ je však tato skutková podstata nadbytečná. Myslím, že případné delikty českých lodí v mezinárodních vodách by měly být postihovány podle mezinárodního práva a v případě vypuštění znečišťujících látek v pobřežních vodách přímořského státu by si s tím měly poradit normy tohoto státu. Upravovat námořní problematiku v trestním kodexu vnitrozemského státu není podle mě zapotřebí. Navrhoval bych tedy novelou zrušit tento trestný čin celý.

Třetí a poslední z hlavních problémů současné environmentálně – trestní úpravy ČR spatřuji v § 304 TZ. Trestný čin „Pytláctví“ je podrobně rozebírán v kapitole 2.2.9 a je tam nastíněno jádro mého problému s touto skutkovou podstatou. Tento trestný čin, tak jak je obsažen v současném TZ je přinejmenším nesystematicky umístěn v hlavě VIII. Majetkoprávní povaha tohoto TČ ho předurčuje k zařazení do hlavy V. - Trestné činy proti majetku. Otázkou je,

zda-li tento TČ nevynechat úplně a jednání „pytláckého charakteru“ posuzovat přes skutkové podstaty trestných činů krádeže a týrání zvířat (jak již jsem výše nastínil). V tomto ohledu jsem spíše pro zachování TČ „Pytláctví“ ale pro jeho přesunutí novelizací do hlavy páté TZ.

Další návrh de lege ferenda bych spatřoval v možnosti zavedení trestní odpovědnosti za vývojové stadium přípravy u některých TČ proti životnímu prostředí. Trestání přípravy trestného činu by mohlo být efektivní například u TČ „Neoprávněné nakládání s odpady“. Jednání, které by spočívalo ve shromáždění odpadu na určitém místě za účelem jeho následného nelegálního vývozu za hranice v současnosti nelze postihnout. Kdyby však byla zavedena u tohoto TČ trestnost přípravy, bylo by možno výše uvedené jednání takto postihnout. Trestnost přípravy by určitě nebylo vhodné zavádět u všech TČ proti ŽP, v souvislosti s odpady je však podle mého názoru na místě o tom uvažovat.

2.4 Trestní odpovědnost PO v právu ŽP

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim znamenal velký posun v českém trestním právu. Pro trestné činy proti životnímu prostředí to platí dvojnásob, protože jejich pachatelé jsou ve velké většině právě právnické osoby. Za velkými korporacemi, které jsou ochotny při vidině velkého zisku ohrozit nebo poškodit životní prostředí stojí vždy určitě fyzické osoby, které je ovládají. Těmto osobám však často nelze prokázat ani nedbalostní míru zavinění. Proto je institut trestní odpovědnosti PO pro ochranu životního prostředí tak důležitý. Právnickou osobu sice nelze zbavit svobody, jsou zde však jiná účinná trestní opatření. Druhy trestů, které je možno PO uložit jsou obsaženy v části třetí, hlavě první zákona č. 418/2011 a vedle případné pokuty, zákazu činnosti nebo propadnutí věci je tu také trest spočívající v samotném zrušení právnické osoby.

V kapitole 2.2 jsem u každé skutkové podstaty trestných činů hlavy VIII. TZ uváděl, kterých TČ proti životnímu prostředí se může dopustit i právnická osoba. Pro rekapitulaci uvedu již jen jednotlivé paragrafy. Jedná se o trestné činy v §§ 293, 294, 294a, 295, 297, 298, 298a, 299, 300 a 301. Tedy více než polovinu trestných činů proti životnímu prostředí může spáchat i právnická osoba. Vzhledem k tomu, že zákon o trestní odpovědnosti PO je účinný teprve krátkou dobu, není možné hodnotit, zda trestání PO vedlo ke zvýšení vymahatelnosti práva v oblasti trestání za environmentální delikty. Myslím, že však nikdo nepochybuje o tom, že jde o krok správným směrem - ke zvýšení ochrany ŽP.

3 Náprava ekologické újmy způsobené trestnou činností

3.1 Ekologická újma

„Ekologická újma je ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystému, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.“⁴⁰

Problematikou ekologické újmy se zabývá speciální zákon.⁴¹ Tento zákon obecně formuluje jak preventivní opatření, tak následná nápravná opatření v případě vzniku újmy. Zabývá se i některými konkrétními projevy ekologické újmy (např. na půdě, na vodě) a také otázkou náhrady nákladů, vynaložených na již zmiňovaná preventivní a nápravná opatření. Zvláštním případem je pak otázka řešení přeshraniční ekologické újmy. Zákon byl přijat jako reakce na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004. Implementací této směrnice do českého právního řádu by se měla výrazně posílit vymahatelnost práva – některé složky životního prostředí⁴² jsou *res nullius* a nelze se tedy domáhat náhrady škody občanskoprávní žalobou dle občanského zákoníku, avšak přijetím zákona č. 167/2008 Sb. se možnost vymáhání náhrady škody výrazně zvýšila.⁴³ Zákon považuje za újmu jen nepříznivou změnu na ŽP, která musí být měřitelná a má závažné nepříznivé účinky na složky ŽP, chráněné tímto zákonem. Rovněž se také zákon vztahuje na provozovatele tzv. činností rizikových pro životní prostředí a lidské zdraví – jsou to skládky a spalovny odpadů dle zákona o odpadech⁴⁴ a také zejména průmyslové provozy, podléhající integrovanému povolení dle zákona o integrované prevenci.⁴⁵ Dále to jsou i vypouštěči a odebírači vod a provozovatelé nakládající s geneticky modifikovanými organismy.⁴⁶

Subjektem, který bude vymáhat náhradu ekologické újmy, je dle zákona č. 167/2008 Sb. stát. Odpovědným (povinným) subjektem je samozřejmě původce škody. Uplatňuje se zde

⁴⁰ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Jedná se především o tyto složky ŽP : jeskyně, povrchové a podzemní vody a volně žijící živočichové.

⁴³ VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení a nápravě ekologické újmy z pohledu ochrany přírody* [online]. casopis.ochranaprirody.cz, 21. října 2008. Dostupné na <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/zakon-o-predchazeni-a-naprave-ekologicke-ujmy-z-pohledu-ochrany-prirody.html>>.

⁴⁴ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení a nápravě ekologické újmy z pohledu ochrany přírody* [online]. casopis.ochranaprirody.cz, 21. října 2008. Dostupné na <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/zakon-o-predchazeni-a-naprave-ekologicke-ujmy-z-pohledu-ochrany-prirody.html>>.

princip objektivní odpovědnosti. Nemusí dojít k protiprávnímu jednání, stačí prokázání příčinné souvislosti mezi provozní činností uvedenou v příloze č. 1 zákona č. 167/2008 Sb. a vznikem ekologické újmy. Zavinění se nezkoumá.⁴⁷

Zákon o ekologické újmě má tedy povahu hybridu mezi soukromoprávním a veřejnoprávním předpisem, podobně jako např. zákon č. 82/1998 Sb. Jedná se o uplatňování občanskoprávních principů náhrady škody v čistě veřejnoprávním předpisu. Tyto hybridy mají v obdobné míře ve svých právních rádech zakotveny i další vyspělé evropské státy, jako je Švédsko, Německo, Finsko či Dánsko.⁴⁸

V současnosti máme tedy dvě legální definice pojmu ekologické újmy. Obecněji je tato újma definována v zákoně o životním prostředí, konkrétněji pak v zákoně o předcházení a nápravě ekologické újmy. Zejména druhý jmenovaný zákon je důležitým vodítkem při nápravě ek. újmy, způsobené trestnou činností. Jsou však i další způsoby, jak škody na životním prostředí napravit.

3.2 Náprava ekologické újmy

V právní teorii platí doktrína, která říká, že škoda ekonomická se jako taková vždy nahrazuje, zatímco škoda ekologická (neboli ekologická újma) se napravuje.⁴⁹ Občanský zákoník umožňuje nahradit škodu v zásadě dvěma způsoby, a to finančně, nebo uvedením do původního stavu. Zákon o životním prostředí tento systém, notoricky známý z civilního práva aplikuje i na nápravu ekologické újmy a přidává tzv. „kompenzační plnění“.⁵⁰ Ekologickou újmu lze tedy napravit třemi způsoby :

1. uvedením do původního stavu, pokud je to možné
2. náhradním kompenzačním plněním (např. náhradní výsadba stromů)
3. napravení újmy finančně, vyčíslenou peněžní částkou

Dle Chmelíka⁵¹ je však častým problémem třetí způsob nápravy, protože neexistuje jasná metodika k výpočtu škody v penězích. Tento nedostatek výrazně komplikuje uplatnění finanční náhrady za způsobenou ekologickou újmu v praxi.

Napravit ekologickou újmu, která vznikla jako následek trestné činnosti lze tedy v zásadě dvěma způsoby. Buď se uplatní občanskoprávní žaloba na náhradu škody dle občanského

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999. 98-99 s.

⁴⁹ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde, 2005. 96 s.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

zákoníku⁵² - tady je však žaloba limitována tím, že ji může podat pouze vlastník věci, na které vznikla škoda (např. vlastník lesa). Nebo se bude postupovat dle zákona č. 167/2008 Sb. Tady se jedná o správněprávní předpis, kde řízení o uložení nápravných opatření zahájí příslušný správní orgán ex offio, pokud se dozví o existenci ekologické újmy, nebo že újma bezprostředně hrozí. Zákon „o ekologické újmě“ také připouští, že je možné toto řízení zahájit i na žádost osoby, která je ekologickou újmou dotčena. Je třeba také zdůraznit, že případný občanskoprávní nárok na náhradu škody, či povinnost nahradit škodu rozhodnutím správního orgánu dle z. č. 167/2008 Sb. není dotčen předchozím uplatněním deliktní odpovědnosti. Pokud byla tedy FO nebo PO potrestána za přestupek ve správním řízení nebo za trestný čin v řízení soudním, nevylučuje to její povinnost náhrady škody.

⁵² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

4 Ekologická kriminalita

Kriminalita obecně je činnosti, při které osoby páchají trestné činy, nebo jiné delikty, ať už se jedná o přestupky (mohou spáchat pouze fyzické osoby) nebo jiné správní delikty podnikajících FO nebo správní delikty PO. Ekologickou kriminalitou rozumíme trestnou činnosti, při které jsou porušovány normy chránící životní prostředí. Může se jednat buď o trestné činy dle TZ (až na dva zločiny v §§ 293 a 297 TZ se jedná o přečiny) nebo o jiné delikty, které povětšinou definují zvláštní zákony (tzv. složkové zákony ŽP), popřípadě přestupkový zákon. V této kapitole se zaměřím na nejčastější formy ekologické kriminality, páchané na území České republiky.

4.1 Nezákonná těžba dřeva

V souvislosti se změnou vlastnických poměrů v lesích se od 90. let objevuje v České republice velký problém s nezákonnou těžbou a kořistěním dřeva. Tento trend přetrvává do současnosti, především díky vidině krátkodobého, jednoduchého zisku pro vlastníky lesů a popřípadě i další zúčastněné osoby.⁵³ Při těžbách dřeva, které probíhají v rozporu s právními předpisy, dochází k selektivnímu výběru těch nejkvalitnějších stromů. Tím se přirozená funkce lesa oslabuje a dochází k její újmě. Vlastníci lesů se také snaží vyhnout následným kompenzačním opatřením, jako je náhradní výsadba a zalesňování – lesní pozemek podvodně prodají pod cenou a následná zalesňovací povinnost tak přejde na nového vlastníka pozemku.⁵⁴ K neoprávněné těžbě dřeva se vztahuje např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 274/2001⁵⁵, kde v tomto případě došlo k rozsáhlé nelegální těžbě dřeva a byla způsobena škoda velkého rozsahu. Nebo rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 217/2001⁵⁶, kde se naopak jedná o spor, zda nelegální jednorázové pokácení 13 stromů, za účelem jejich použití jako topiva, je ještě přestupkem, nebo už trestným činem. Škoda zde způsobená byla nepatrná.

Při nápravě ekologické újmy, způsobené nezákonnou těžbou dřevin samozřejmě logické není možno použít institut navrácení do původního stavu. Nastupují tak buď kompenzační

⁵³ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde, 2005. 20 s.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 5 Tz 274/2001.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2001, sp. zn. 7 Tz 217/2001.

opatření, nejčastěji ve formě náhradního zalesnění pozemku. Případně by mohla být uložena i náhrada nákladů na obnovu dřevního porostu v penězích. Vedle toho si myslím, že pokud provádí nelegální těžbu sám vlastník lesa, bylo by také vhodné aby se na něj kompenzační povinnost vztahovala i v případě zcizení pozemku. Aby tedy správní rozhodnutí o uložení náhradní výsadby stromů nebylo vázáno na aktuálního vlastníka pozemku, nýbrž na skutečného původce ekologické újmy. Zákon⁵⁷ v návaznosti na ukádání nápravných opatření „úkoluje“ pouze provozovatele. Pokud by však vlastník lesa např. vytěžil část lesa v rozporu se zákonem a poté tento les zcizil, následné nápravné opatření bude na novém vlastníkovi a ten také bude muset požadovat případnou náhradu škody vůči předchozímu vlastníku v rovině občanskoprávní. Proto by pravděpodobně bylo efektivnější místo ukládání povinnosti provozovateli uložit tuto povinnost obecně původci újmy již zákonem č. 167/2008 Sb. Pojem provozovatel se zde vztahuje zejména na původce znečištění, ať už se jedná o znečištění ovzduší, půdy, vody, lesa apod. Ovšem pro případy výše uvedené újmy, způsobené nezákonnou těžbou zákon není efektivní, protože nevede k potrestání skutečného viníka újmy.

4.2 Nelegální nakládání s odpady

Zákon o odpadech⁵⁸ upravuje především problematiku dovozu a vývozu odpadů a nakládání s nimi. Tento zákon výslovně zakazuje dovážení odpadu do ČR, za účelem jeho likvidace. Přestože se důslednými kontrolami vývozu a především dovozu odpadu Česká republika snaží vyvarovat možnému riziku, které představují organizované zločinecké skupiny v zahraničí, je tu současně i nebezpečí vnitrostátní. A nemusí se jednat pouze o působení újmy na životním prostředí (v tomto případě se jedná zejména o újmu na ovzduší a půdě), kterou způsobili FO a PO v rozporu s právními předpisy. Újma, která je způsobena tzv. „v rámci zákona“ může také napáchat velké škody. Její nebezpečnost určuje také skutečnost, že proti ní často není žádná efektivní právní obrana, protože subjekty ji způsobující pouze naplňují rámec povolení, např. vydaného krajským úřadem. S jedním typem této újmy, kterou bych asi nazval „legálně způsobená újma na ŽP“ mám osobní zkušenost. Proto bych o ni rád v následující kapitole krátce pohovořil.

⁵⁷ Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

4.2.1 Kauza Geobal 4

Populární označení Geobal 4 dostala kauza na základě názvu tzv. „alternativního paliva“, které bylo v předchozích dvou letech předmětem zájmu široké veřejnosti. Zejména té, žijící v Ústeckém kraji – konkrétně v Litvínově a Čížkovících. Problém však započal daleko od hranic Ústeckého kraje. V areálu bývalého ostravského podniku Ostramo zbyla ekologická zátěž, způsobená těžební činností v minulém století. Touto ekologickou zátěží jsou rozsáhlé ropné laguny, které obsahují mnoho druhů zdraví škodlivých látek, mimo jiné např. síru, rtuť, nebo arsen.

Za počátek kauzy by se dal označit rok 2008. Tehdy vláda Ing. Miroslava Topolánka schválila usnesení⁵⁹, kterým umožnila výrobu a prodej tzv. „alternativního paliva“ na skládce odpadů státního podniku Diamo, s.p. (bývalé laguny podniku Ostramo). Z látek, které byly původně kvalifikovány jako nebezpečný odpad se tak stává „výrobou“ alternativní palivo s pozdějším názvem Geobal 4. Certifikaci Geobalu 4 provedl Vědeckovýzkumný uhelný ústav (VVUÚ a.s.), akreditovaná firma se sídlem v Ostravě – Radvanicích.

Sanace ostravských lagun se ujala firma Geosan group a.s., člen konsorcia Čistá Ostrava. V rámci projektu s názvem Nápravná opatření – Laguny Ostramo získala společnost Geosan group a.s. stanovisko EIA od Ministerstva životního prostředí. Stanovisko bylo k tomuto záměru vydáno MŽP 25. června 2008 (č.j. 47133/ENV/08). Geosan začíná kaly sanovat pomocí neutralizační přísady – nehašeného vápna. Je však velmi sporné, zda tento postup naplňuje princip nejlepší dostupné techniky, jako jeden ze základních principů práva životního prostředí. Známý environmentalistický publicista Čestmír Klos např. navrhuje, že se ostravské laguny jako ekologická zátěž mohly likvidovat termickým rozkladem.⁶⁰ Bohužel, nehašeným vápnem (CaO) se docílilo pouze toho, že vznikla jakási směs pevného a kapalného skupenství, z lagun byly vysanovány kaly, které dostaly označení Geobal 4.⁶¹ Na rozdíl od procesu termického rozkladu měl tento poněkud zastaralý způsob jednu velkou nevýhodu. Výsledný produkt (tedy Geobal 4) nelze skladovat na klasické skládce jako např. komunální odpad. Byl zde tedy další problém – jak finalizovat likvidaci ekologické zátěže.

⁵⁹ Usnesení vlády č. 978, ze dne 23. července 2008.

⁶⁰ KLOS, Čestmír. *Jedovaté kaly putují Českem protizákonně, vláda přiblíží* [online].ceskapozice.cz, 15. prosince 2011. Dostupné na <<http://www.ceskapozice.cz/domov/ekologie/jedovate-kaly-putuji-ceskem-protizakonne-vlada-priblizi>>.

⁶¹ Přesné složení Geobalu 4 v příloze č. 1.

Účelová přeměna nebezpečného odpadu na alternativní palivo tedy vstupuje do své konečné fáze. V průběhu roku 2011 oslovuje Geosan group a.s. dva další aktéry v kauze Geobal 4 – společnost Celio a.s. (která vlastní mimo jiné skládku v katastrálním území obce Litvínov) a také společnost Lafarge cement a.s. (majitel cementárny Čížkovice). Záměrem je naprosto nesystémové převážení materiálu Geobal 4 přes celou Českou republiku, které navíc naprosto zbytečně zvyšuje ekologické zatížení kraje, kde je míra znečištění ovzduší dlouhodobě vysoká. „Alternativní palivo“ se má dovézt v celkové hmotnosti 110 tisíc tun na skládku společnosti Celio do Litvínova, odkud má být později expedováno do Čížkovic, kde bude následně spaleno jako součást palivové směsi při výrobě cementu. Společnost Celio a.s. však potřebovala změnu integrovaného povolení pro svůj skládkový komplex. 26. září 2011 je rozhodnuto o změně integrovaného povolení pro skládkový komplex Celio a.s. Ovšem rozhodování v režimu §19a odst. 2 zákona o integrované prevenci⁶² bylo přinejmenším velmi kontroverzní a podle mého názoru nenaplnuje princip předběžné opatrnosti. Skutečnost, že se má na litvínovskou skládku povolit dovoz materiálu, který nepochybně obsahuje toxické, karcinogenní a mutagenní látky se zdá být podstatnou změnou v provozu zařízení. Krajský úřad Ústeckého kraje však vyhodnotil tuto změnu jako nepodstatnou a postupoval dle §19a zákona č. 76/2002 Sb. Tím mimo jiné vyloučil možnost účasti na řízení pro občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti atd. Jak moc může skladování Geobalu 4 ohrozit, či poškodit životní prostředí se dá nyní jen spekulovat. Tuny kalů zde budou skladovány několik let a budou vystaveny různým povětrnostním vlivům. Občanům v okolí nezbyvá než doufat, že na skládce nevznikne požár. Nekvalitní spalování Geobalu 4 by mělo jistě za následek únik spousty vysoce toxických látek do ovzduší.

Na konci pomyslného řetězce událostí stojí čížkovická cementárna, vlastněná společností Lafarge cement a.s. Sem se vozí kontajnery s „odpadopalivem“ a následně je materiál používán při výrobě cementu. Na cementárnu se paradoxně po mediální kampani snesla největší vlna kritiky a z části oprávněná zloba veřejnosti. Ovšem daleko více hrozí újma v Ostravě nebo v Litvínově (pokud již nebyla způsobena). Díky kvalitní spalovací technice je totiž čížkovická cementárna schopna splnit všechny stanovené limity, navíc integrované povolení pro spoluspalování odpadů má již od roku 2007. Nic to však nemění na skutečnosti, že při zbavování se ekologické zátěže z ostravských lagun byly porušeny základní principy životního prostředí a možná také bylo vydáno nezákonné rozhodnutí. Případná újma na ŽP však bude za všech okolností způsobena v souladu s vydanými správními akty.

⁶² Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

4.3 Další typy ekologické kriminality

Po kapitolách které pojednávají o nejčastějších formách ekologické kriminality v České republice – tedy o poškozování lesa a neoprávněném nakládání s odpady bych rád poukázal na některé další problematické jevy, způsobující újmu na ŽP. Na rozdíl od předchozí kapitoly se jedná už vesměs o trestnou činnost, tedy i porušování norem trestního práva. Následující forma trestné činnosti má jeden společný jev – škodlivý účinek (újma) je vždy způsoben živé přírodě, tedy živočichům a rostlinám. Mezi tyto typy kriminality tedy patří nelegální obchod s ohroženými druhy živočichů a rostlin, týrání zvířat a pytláctví.

V otázce předcházení újmy na ohrožených druzích živočichů a rostlin se aktivně podílí zejména ČIŽP svou monitorovací činností společně s celní správou a policií.⁶³ Tak se poměrně úspěšně daří odhalovat nelegální transakce na hranicích a pachatelé jsou poté trestáni v trestním řízení. Horní hranice trestní sazby za tyto trestné činy se pak pohybuje od tří do osmi let.

Pytláctví je v ČR poměrně rozšířeným fenoménem. Společně s odstřelováním zpěvných ptáků (za účelem konzumace) se stalo pytláctví téměř „národním sportem“.⁶⁴ Za pytláctví jsou ve správních řízeních ukládány desetišícové pokuty. Sankce za trestný čin pytláctví se pohybuje až k možnému nepodmíněnému trestu na pět let (kvalifikovaná skutková podstata). Ani to však pytláky spolehlivě neodradí. Chmelík⁶⁵ skutečnost, že se nedaří pachatele pytláctví účinně trestat přisuzuje také tomu, že „mezi obyvatelstvem České republiky převažuje stále vysoká míra lhostejnosti a „loajality“ s pachateli.

Týrání zvířat je ve společnosti jedno z velmi citlivých témat. Nejdůležitějším předpisem, který chrání práva zvířat je zákon na ochranu zvířat proti týrání.⁶⁶ Ochrana tohoto zákona nepodléhá veškerá zvířata, ale pouze obratlovci. Je otázkou, proč zákonodárce nerozšířil ochranu na všechna zvířata. Zřejmě se vycházelo ze skutečnosti, že lidé přicházejí do styku pouze s obratlovci a například hlemýžď nebo žížala nepotřebují žádnou úroveň právní ochrany. V každém případě jsou v zákoně č. 246/1992 Sb. vymezeny správní delikty, zahrnující týrání zvířat. Na trestněprávní úrovni postihují trýznitele zvířat sankce za dva speciální trestné činy – jeden je úmyslného charakteru (týrání zvířat) a druhý nedbalostního charakteru (zanedbání péče o zvíře z nedbalosti). Případy týrání zvířat bývají v současné době často medializovány, což by

⁶³ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde, 2005. 22 s.

⁶⁴ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde, 2005. 24 s.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat před týráním, ve znění pozdějších předpisů.

logicky mohlo vést ke zvýšené ostražitosti obyvatelstva a k nárůstu počtu odhalených případů. Ke zlepšení právní situace zvířat rozhodně také přispěje nový občanský zákoník⁶⁷, který započne svou účinnost 1. ledna 2014. Ustanovení § 494 nového občanského zákoníku považuje živé zvíře za smysly nadaného živého tvora (na rozdíl od současné právní úpravy, který ho považuje za věc). Ustanovení o věcech se na zvíře budou používat pouze do té míry, dokud to nebude odporovat povaze zvířete, jako živého tvora. Například tedy nebude moci zástavce dát do zástavy své zvíře, protože musí brát v úvahu citový vztah zvířete a jeho osoby jako pána.

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

5 Komparace

Následující kapitola obsahuje komparativní posouzení české trestněprávní úpravy na úseku životního prostředí s vybranou zahraniční úpravou. Pro užitečné posouzení jsem vybral trestněprávní úpravu některé ze sousedních zemí, aby komparaci nekomplikovaly diametrální rozdíly mezi pojetím a systémem práva. Proto jsem zvolil komparaci se Spolkovou republikou Německo.

5.1 Německo (Strafgesetzbuch, StGB)

Německý trestní zákoník (Strafgesetzbuch) je velmi rozsáhlou kodifikací trestního práva. Čítá na třicet částí (Abschnitt) a podobně jako trestní zákoník ČR věnuje samostatnou část (hlavu) trestným činům proti životnímu prostředí (Straftaten gegen die Umwelt). Ta obsahuje celkem třináct paragrafů. Český trestní zákoník jich v současnosti obsahuje osmnáct.

Část nazvaná Straftaten gegen die Umwelt začíná trestnými činy tzv. „znečišťovacími“ : jako jsou Znečištění vody (Gewässerverunreinigung), Znečištění půdy (Bodenverunreinigung) a Znečištění ovzduší (Luftverunreinigung). Tyto trestné činy mají společnou horní hranici trestní sazby pěti let za úmyslné zavinění a tří let za nedbalostní zavinění. Na tyto trestné činy navazuje ještě trestný čin zvláštní formy znečištění ŽP – Způsobování hluku, vibrací a neionizovaného záření (Verursachen von Lärm, Erschütterungen und nichtionisierenden Strahlen).

Můžeme říct, že hned na počátku se liší kodifikace trestných činů německého a českého trestního zákoníku. Zatímco český zná obecné skutkové podstaty poškození a ohrožení ŽP jako celku, německý žádný takový trestný čin nezná. Na rozdíl od českého zná trestný čin znečištění půdy, trestné činy znečištění ovzduší a vody má formulovány obecněji. Myslím, že tato systematika se zdá být logičtější než v českém TZ, ke jsou např. trestné činy Poškození vodního zdroje a Neoprávněné vypouštění znečišťujících látek. Co lze však přičíst k dobru českému TZ je to, že zná speciální trestný čin Poškození lesa a chrání tak les, jako složku ŽP.

Dále devětadvacátá část německého trestního zákoníku zahrnuje trestné činy tzv. „neoprávněného zacházení“. Do této skupiny patří Neoprávněné zacházení s nebezpečnými odpady (Unerlaubter Umgang mit Abfällen), Neoprávněný provoz určitého zařízení (Unerlaubtes Betreiben von Anlagen) a Neoprávněné zacházení s radioaktivními a dalšími nebezpečnými látkami (Unerlaubter Umgang mit radioaktiven Stoffen und anderen gefährlichen Stoffen und Gütern)

Trestný čin, týkající se odpadů máme téměř totožný v českém TZ v § 298, zde se tedy právní úpravy příliš neliší. Zajímavý je trestný čin Neoprávněného provozu zařízení. Jedná se o stacionární zařízení, která buď pracují s radiaktivními látkami (nukleární palivo), nebo potřebují ke své činnosti povolení státu. Toto povolení je na bázi integrovaného povolení (IPPC). Horní hranice trestních sazeb se pohybují od tří do pěti let. Myslím, že by stálo za úvahu pro české zákonodárce, zda by ukotvení podobného trestného činu v českém TZ mohlo být využitelné a účinné. Další ustanovení, týkající se neoprávněného nakládání s radioaktivními a dalšími nebezpečnými látkami má v české právní úpravě svou obdobu v hlavě sedmé TZ – trestné činy obecně ohrožující.

Další trestný čin německého TZ má název Ohrožení částí přírody, vyžadujících zvláštní ochranu (Gefährdung schutzbedürftiger Gebiete). Jedná se především o trestnou činnost ve zvláště chráněných územích, jako jsou u nás např. Národní parky nebo CHKO. Český TZ podobný trestný čin neobsahuje. Nežádoucí činnost ve zvláště chráněných územích postihuje ve správním řízení, popřípadě trestním zákoníkem chrání složky přírody, které jsou součástí chráněných území a také TZ chrání volně žijící živočichy a rostliny.

V následujícím paragrafu německého TZ se objevuje jakési speciální ustanovení ve vztahu k předešlým trestným činům. Víceméně bysme tento paragraf z hlediska české trestněprávní teorie posoudili jako kvalifikovanou skutkovou podstatu všech trestných činů proti ŽP, které německý TZ obsahuje. Paragraf je nazván Obzvláště závažný případ zločinu proti ŽP (Besonders schwerer Fall einer Umweltstraftat). Vesměs jde o jednání, která způsobí ohrožení velkého počtu lidí, způsobí ohrožení na životech, nebo dokonce smrt. Horní hranice trestní sazby se zde pohybuje do deseti let. Jako poslední trestný čin proti ŽP zná německý TZ Vážné ohrožení uvolňováním jedů (Schwere Gefährdung durch Freisetzen von Giften). Podobný trestný čin se v českém TZ vyskytuje v několika paragrafech v hlavě číslo sedm (zvláštní část) – Trestné činy obecně ohrožující.

V závěru části dvacátédeváté německého TZ se vyskytují ustanovení o účinné lítosti, jako jedné z forem zániku trestnosti, dále institut konfiskace a společná ustanovení, která vysvětlují určité pojmy.

Závěr

Hlavním těžištěm mé bakalářské práce byla především analýza současné české trestněprávní úpravy na úseku životního prostředí. Tento cíl jsem v práci začal naplňovat hned v druhé kapitole. Nemohl jsem si totiž v úvodní kapitole odpustit malý historický exkurz do vývoje ochrany životního prostředí v českém právním řádu, který je významný pro širší nahlížení na danou problematiku. Dále již však pokračuje samotná analýza hlavy osmé, zvláštní části trestního zákoníku. Ačkoliv české trestní právo prošlo významnou proměnou, kdy s příchodem nového trestního zákoníku v něm byla vytvořena i speciální část, zabývající se pouze trestnými činy proti životnímu prostředí (s řadou nových skutkových podstat), stále mám pocit, že mají naši zákonodárci určité rezervy.

Na problémy současné právní úpravy se snaží práce nahlížet při analýze jednotlivých ustanovení hlavy VIII. zvláštní části TZ. Veškeré poznatky jsem poté shrnul do jedné velké podkapitoly. Jedná se zejména tři problémy, vztahující se k jednotlivým ustanovením a jeden problém, spočívající v neaplikaci trestnosti vývojového stadia trestného činu (konkrétně se jedná o přípravu TČ). De lege ferenda bych navrhoval zbavit se reliktvů v podobě obecných skutkových podstat, obsažených v §§ 293 a 294 TZ. Jedná se o trestné činy „Poškození a ohrožení životního prostředí“ a „Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti“. Dále bych rozšířil paletu speciálních skutkových podstat, vztahujících se k jednotlivým složkám ŽP. Jako vzor by mohla sloužit například německá environmentálně – trestní úprava, kterou jsem použil při komparaci v kapitole páté. Nejvhodnější způsob by tedy byl pro každou z hlavních složek ŽP (respektive pro ty, které ji dosud nemají) vytvořit speciální skutkovou podstatu (nebo i více) a vložit pod jeden trestný čin. Taková novelizace Trestního zákoníku by jednoznačně vedla ke zvýšení ochrany ŽP a posílení právní jistoty.

Jako další bod návrhu de lege ferenda zmiňuji v podkapitole 2.3 vypuštění trestného činu v §297 („Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek“) z Trestního zákoníku. Mám pocit, že uzákonění tohoto trestného činu není příkladem účinně fungující trestní represe. Vzhledem ke svému úzkemu a specifickému využití se zdá být v TZ nadbytečným. Vzhledem k tomu, že důvody pro vypuštění tohoto TČ jsem podrobněji uvedl již ve zmiňované podkapitole, nebudu je zde již znovu uvádět.

Třetí návrh spočívá pouze v legislativně – technickém podnětu. Navrhoval bych přesunutí TČ „Pytláctví“, který je nyní v §304 TZ, do hlavy V. zvláštní části TZ – tedy mezi Trestné činy

proti majetku. Ve zmiňované podkapitole uvádím podrobnější důvody, uvažoval jsem například i o úplném vypuštění tohoto TČ z TZ.

Můj poslední návrh de lege ferenda spočíval v zavedení trestnosti vývojového stadia přípravy u některých Trestných činů proti životnímu prostředí. Jako hlavní příklad jsem uvedl přípravu TČ „Neoprávněné nakládání s odpady“, kdy jsem v podkapitole 2.3 nastínil možné jednání pachatelů, které bych hodnotil jako přípravu tohoto TČ. Uzákonění přípravy by tedy v některých případech TČ hlavy VIII. zvláštní části TZ mohlo vést k vyšší vymahatelnosti práva.

Pro mou práci byla rovněž stěžejní problematika ekologické újmy a v návaznosti na ni také ekologická kriminalita, která tuto újmu působí. Práce se zaměřuje zejména na zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení a nápravě ekologické újmy a poukazuje v podkapitole 4.1 na jeden z možných problémů tohoto zákona. Dále je rozebrán pojem ekologické kriminality a její nejčastější formy, se zaměřením na zvláštní druh „latentní kriminality“ z mého regionu – kauza „Ostravských kalů“, známá také jako „Geobal 4“. Komparace české a německé environmentálně – trestní úpravy, obsažená v poslední kapitole posloužila zejména jako vodítko k některým nedostatkům hlavy VIII. zvláštní části TZ. V tomto ohledu byla práce se Strafrechtsgesetzbuch velkým přínosem pro formulování některých návrhů de lege ferenda pro český Trestní zákoník.

Zdroje

1. Bibliografie

- CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha: Linde, 2005.
- DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003.
- DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád : s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif : podle stavu k 1.10.2012*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné – obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010.
- PEKÁREK, Milan a kol. *Právo životního prostředí – 1. díl*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010.
- PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky a ekonomiky, 2010.

2. Zákony

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat před týráním, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Strafgesetzbuch, StGB

3. Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2001, sp. zn. 7 Tz 217/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 5 Tz 274/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 4 Tz 196/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2006, sp. zn. 11 Tdo 917/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2007, sp. zn. 6 Tdo 1045/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011.

4. Důvodová zpráva a usnesení vlády

- Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Část druhá. Zvláštní část, hlava VIII.
- Usnesení vlády č. 978, ze dne 23. července 2008.

5. Internetové zdroje

- KLOS, Čestmír. *Jedovaté kaly putují Českem protizákonně, vláda přiblíží* [online].ceskapozice.cz, 15. prosince 2011. Dostupné na <<http://www.ceskapozice.cz/domov/ekologie/jedovate-kaly-putuji-ceskem-protizakonne-vlada-prihlizi>>.

- VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení a nápravě ekologické újmy z pohledu ochrany přírody* [online]. casopis.ochranaprirody.cz, 21. října 2008. Dostupné na <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/zakon-o-predchazeni-a-naprave-ekologicke-ujmy-z-pohledu-ochrany-prirody.html>>.

Abstract

The topic of the thesis is called „Criminal law protection of the environment“. It is focused on analysis of the Czech criminal code. This analysis is the main part of the thesis. At first there is a little digression into the history of Czech environmental law protection.

In the next chapter there is criminal code analysis itself. It is based on all the crimes enacted in the part eight of the Czech criminal code. They were analyzed one by one with some notes and judicature added.

In the third chapter is treatise about environmental harm. After explaining the term „environmental harm“ there is a prevention of the harm and its redress.

The fourth chapter is about the most frequent types of environmental crimes. Environmental criminality is still big problem in the Czech Republic. The chapter is focused mainly on the illegal lumbering and unauthorized handling with the waste. In the connection with the waste criminality there is a part about one regional case nearby my place of residence. The affair is called Geobal 4. According to my opinion in that case were many faults of the Czech administration.

The last chapter is comparison. Comparison between Czech and German criminal law. Specifically comparison of the crimes against the environment in the German criminal code and Czech criminal code. German criminal code was chosen because of the similarity of this two countries and their common historical development. In the German criminal code there are many inspirations for the Czech criminal law. But the legislation proposals are not only in this chapter. There are continuously in all thesis.

Příloha č. 1

Chemické složení paliva (nebezpečného odpadu) Geobal 4 :

Voda 25 % hmot.

Popel 55 % hmot.

Síra celková 4 % hmot.

Chlor 0,7 % hmot.

Fluor 0,2 % hmot.

Polychlorované bifenyly 1-20 mg/kg

Měď 1000 mg/kg

Zinek 5000 mg/kg

Nikl 100 mg/kg

Olovo 2000 mg/kg

Kadmium 20 mg/kg

Chrom 150 mg/kg

Arsen 100 mg/kg

Rtut' 3 mg/kg

Thalium 10 mg/kg

Klíčová slova :

životní prostředí, trestněprávní ochrana, trestní zákoník, ekologická újma, ekologická kriminalita, Geobal 4, komparace – Strafgesetzbuch

Key words :

environment, criminal law protection, criminal code, environmental harm, environmental criminality, Geobal 4, comparison – Strafgesetzbuch